

Запровадження новели в чинний КПК України щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, як свідчить правозастосовна діяльність, виявила неузгодженість між ним, законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» і відомчими нормативно-правовими актами з цих питань.

У зв'язку з цим стає доцільним внести зміни й доповнення у вказані закони та відомчі й міжвідомчі нормативно-правові акти з метою законодавчого закріплення питань щодо розширення повноважень і самостійного ініціювання оперативними підрозділами у здійснення оперативно-розшукових заходів під час опрацювання матеріалів досудової перевірки та перевірки інформації щодо злочинів, які готуються, на які здійснюється замах і тих, які вже вчинено. На сьогодні оперативні підрозділи самостійно можуть ініціювати заведення оперативно-розшукових справ лише з питань розшуку осіб, які ухиляються від слідства й суду, та щодо захисту учасників кримінального провадження у зв'язку із загрозою їх життю, здоров'ю та ін. Вищевказане підтверджує актуальність порушеного питання.

Це – лише на найбільш болючі й проблемні, але не всі питання вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства та правозастосовної діяльності в Україні. Тому пропоную фахівцям долучитись до обговорення порушених та інших питань і надання пропозицій щодо шляхів удосконалення вказаних напрямів чинного законодавства та правозастосовної діяльності.

Одержано 08.10.2017

УДК 343.1(477)

Сергій Євгенович АБЛАМСЬКИЙ,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального процесу

та організації досудового слідства факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4716-3985>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ІНШИМИ УЧАСНИКАМИ, ЯКІ ЗАЛУЧАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами, які залучаються під час проведення досудового розслідування, завжди займала важливе місце в їх діяльності. Вона, по суті, є управлінським проявом комплексного підходу до використання сил і засобів при розкритті та розслідуванні злочинів. Справа у тім, що протидія сучасній злочинності залишається одним із пріоритетних і водночас складних завдань, що ставиться перед правоохоронними органами. Вирішення цього завдання є можливим лише за умови сумісної та злагодженої роботи органів і підрозділів, першочерговою функцією яких є запобігання, попередження, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. Відтак, чітка і ефективна організація взаємодії під час проведення досудового розслідування безпосередньо спрямована на вирішення єдиного завдання кримінального провадження (ст. 2 КПК України). До того ж особливого значення питання взаємодії органів і підрозділів під час досудового розслідування кримінальних правопорушень набуває у зв'язку з радикальним удосконаленням законодавства, а також реформуванням системи правоохоронних органів. Кардинально новий етап у цьому напрямі розпочався після прийняття у 2012 р. КПК України, у 2014 р. Закону України «Про прокуратуру», у 2015 р. Закону України «Про Національну поліцію» та низки інших відомчих нормативно-правових актів, які регламентують порушені питання. Зазначене обумовлено наступними чинниками: по-перше, необхідністю досягнення злагодженої роботи працівників правоохоронних органів при вирішенні конкретних практичних питань, що виникають під час досудового розслідування кримінального правопорушення; по-друге, дефіцитом часу, оскільки досудове

розслідування обмежено конкретними строками. Це зобов'язує слідчого, прокурора, працівників оперативних підрозділів, експерта, спеціаліста та інших осіб, залучених до цієї сфери, дотримуватися як розумних строків у цілому (ст. 28 КПК України), так і строків досудового розслідування зокрема (ст. 219 КПК України). Таким чином, саме за допомогою налагодженої співпраці працівників різних підрозділів правоохоронних органів процесуальна діяльність буде здійснена своєчасно та ефективно. У такому ракурсі проблема взаємодії правоохоронних органів виходить на перший план, оскільки є об'єктивно необхідним чинником упорядкування і узгодження спільних дій. Тому слідчий, розслідуючи кримінальне правопорушення, так чи інакше змушений звертатися за допомогою до інших структурних підрозділів правоохоронних органів.

Варто звернути увагу на те, що нині спостерігається активізація багатосторонньої взаємодії (співробітництва) уповноважених службових осіб, що здійснюється у різних формах. Однак під час практичної реалізації поставлених завдань вони зіштовхуються з наявністю проблемних питань, які стосуються правового, організаційного, криміналістичного, матеріального, технічного, кадрового забезпечення та іншого характеру. Отже, якість організації взаємодії під час досудового розслідування значною мірою залежить від наділення відповідних учасників правами та обов'язками.

Різні проблемні аспекти правового регулювання взаємодії носять міждисциплінарний характер, з огляду на що їм приділяється увага фахівцями з теорії управління, адміністративного права і діяльності, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності. При цьому спроби вчених розкрити поняття взаємодії здійснювалися з урахуванням специфіки кожної із наведених галузей права.

Беручи до уваги наявні в юридичній літературі позиції щодо форм взаємодії, а також ураховуючи норми чинного законодавства, з практичної точки зору її доречно класифікувати в залежності від правової регламентації. У межах такого критерію можна виділити три основні групи взаємодії:

1) процесуальна – безпосередньо врегульована положеннями КПК України. Особливістю процесуальної взаємодії є її чітка правова регламентація, а заходи, що вживаються в її межах, пов'язані з отриманням доказової інформації, яка свідчить про причетність особи до вчинення конкретного злочину. Згідно з КПК України, до процесуальних форм взаємодії, що можуть застосовуватися при розслідуванні кримінальних правопорушень на стадії досудового розслідування, відносяться: надання слідчим відповідним оперативним підрозділам доручень на проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій; проведення різного виду експертиз тощо;

2) непроцесуальна (організаційна) – урегульована іншими законодавчими актами України (закони та відомчі нормативно-правові акти), що регулюють діяльність взаємодії органів і підрозділів, які залучаються під час проведення досудового розслідування.

У ході досудового розслідування важливе значення мають тактичні рішення, які поділяються на процесуальні і непроцесуальні. До перших відносять вибір слідчих дій, запобіжного заходу тощо. Непроцесуальні тактичні рішення – це прийоми і засоби реалізації процесуальних рішень, тому вони повинні відповідати принципам кримінального процесуального законодавства. Вибір найбільш раціональних засобів і тактичних прийомів пов'язаний із ризиком, тому необхідна достатня інформаційна база. Отже, тактичне рішення – це вольовий акт слідчого, який полягає у визначенні мети, а також засобів і способів її досягнення. Звідси будь-яке тактичне рішення повинне відповідати низці вимог, зокрема законності, етичності, обґрунтованості, своєчасності, реальності виконання.

Резюмуючи викладене вище, слід відзначити, що використання різних форм взаємодії визначається специфікою оперативної обстановки, особливостями суб'єктів, які беруть участь у взаємодії, поставленими задачами, на вирішення яких спрямована взаємодія, та іншими факторами. Форми взаємодії не є незмінними, оскільки з метою успішного здійснення досудового розслідування вони повинні постійно вдосконалюватися, враховуючи багаторічний практичний досвід, нові умови, досягнення науки і техніки. Відповідальність за належну організацію взаємодії слідчих підрозділів з іншими органами та підрозділами поліції при попередженні, виявленні і розслідуванні кримінальних правопорушень покладається на начальників територіальних органів поліції та органів досудового розслідування.

У той самий час законодавча техніка з питань правового регулювання взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні вбачається дещо неузгодженою. Зокрема, 7 липня 2017 р. з цього питання був прийнятий новий наказ МВС України № 575, яким скасовано наказ МВС України від 20.10.2014 р. № 1107 «Про затвердження Інструкції про порядок створення та організації діяльності слідчих груп і слідчо-оперативних груп». Натомість, останній був уведений в дію з метою вдосконалення порядку створення та організації діяльності слідчих груп і слідчо-оперативних груп, а також здійснення належного контролю за їх роботою. Що ж стосувалося організації взаємодії, то це питання раніше було врегульованого в наказі МВС від 14.09.2012 р. № 700. Тож, вводячи в дію наказ МВС № 575 слід було скасувати наказ МВС № 700, а не № 1107. Таким чином, виходить що наразі питання організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами в розслідуванні кримінальних правопорушень врегульовані двома наказами МВС України.

Одержано 03.10.2017

УДК 343.985(477)

Вадим Миколайович БАБАКІ,

кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ МОЛОДДЮ

За дослідженням, сучасний стан злочинності серед молоді характеризується високими темпами зростання і особливо посилюється в умовах соціально-економічного спаду в Україні. Активізація злочинних намірів серед молоді проявляється у готуванні і вчиненні таких злочинів, як тероризм, незаконний обіг наркотиків, торгівля людьми і зброєю, у сфері комп'ютерних та інших новітніх технологій. Це свідчить про те, що на сьогодні в Україні є негативні тенденції та існує загроза збільшенню криміналізації серед неповнолітніх та молоді, оскільки підвищення рівня злочинності стає одним із головних факторів дестабілізації в державі та затягування процесів здійснення ефективних соціально-економічних та правових реформ.

Аналіз криміногенної ситуації та її прогнозування в більшості країн світу дають підстави для негайного вирішення проблеми протидії молодіжній злочинності. Відомо, що причини злочинності криються не тільки в людині, а й у тих умовах, в яких вона проживає [1]. У зв'язку з цим, зростання злочинності свідчить про те, що людина під впливом цивілізаційних і урбанізаційних процесів не стає «кращою», і умови, в яких вона існує, не спонукають до цього. На нашу думку, щоб не допустити цього державою слід своєчасно планувати і організовувати реалізацію попереджувальних заходів у цьому напрямі. Аналізуючи сучасний стан протидії такого виду злочинності, слід констатувати, що молодіжна злочинність поступово переростає у транснаціональну. Перед правоохоронними органами, зокрема оперативними і слідчими підрозділами Національної поліції України, висувуються завдання щодо вирішення проблем організації та ефективності попереджувальної діяльності, у т. ч. щодо ефективної та координуючої співпраці з європейськими та іншими міжнародними партнерами. Актуальні питання міжнародної співпраці у сфері протидії злочинності розглядали такі учені, як: О. М. Бандурка, М. П. Водько, М. А. Погорецький, С. Ф. Денісов, О. О. Юхно та інші вчені. У той же час концептуально питання протидії злочинів серед молоді не досліджувались, що потребує окремого дослідження.

Шлях до Європейський вибору, який обрала Україна, вимагає від держави визнання загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права та міжнародних договорів. На цьому рівні консолідується передовий досвід та інноваційні гуманітарні ідеї, осмислення